

Makale Künyesi / Citation: E. Öz, “Diyarbakır Arkeoloji Müzesi’nden Bir Grup Pişmiş Toprak Unguentarium”. SRMKA 4, 2022, 51-75.

DİYARBAKIR ARKEOLOJİ MÜZESİ’NDEN BİR GRUP PİŞMİŞ TOPRAK UNGUENTARIUM

A GROUP OF TERRACOTTA UNGUENTARIA FROM DİYARBAKIR MUSEUM

Elif ÖZ*

Özet

Diyarbakır Arkeoloji Müzesi’nde bulunan pişmiş toprak unguentariumların incelendiği bu çalışmada, 25 adet eser iki farklı tipte değerlendirilmiştir. Unguentariumların çoğunun satın alma yoluyla müzeye kazandırılması, bunların ele geçtiği yerlerin belirlenmesini imkânsız hale getirmektedir. Fusiform olarak adlandırılan ilk tipe ait 19 adet unguentarium bulunmaktadır. Bunlar genel olarak MÖ 4. yüzyılın sonu ile MS 2. yüzyılın son çeyreği arasında tarihlenmektedir. Oldukça geniş tarih yelpazesine sahip fusiform unguentariumların killeri gri, kırmızımsı sarı, kırmızı, kahverengi, kırmızımsı kahverengi ve pembe renkte iken, astarları kırmızımsı kahverengi, kırmızı, gri, kırmızımsı sarı ve kahverengi tonlarındadır. Bu tipe ait 4 örnekte ağızdan boyna doğru inen kahverengi, kırmızımsı kahverengi ve kırmızı renkte akıtma vardır. Fusiforma ait örneklerin killeri kireç, gümüş ve altın mika ve siyah kum katkılıdır. Ağız çapları 0.9-2.9 cm, yükseklikleri 9.5-28 cm, kaideleri ise 2-2.6 cm arasında değişmektedir. Müzede ikinci tip olan bulbous forma ait 6 adet unguentarium bulunmaktadır. Kil renkleri kahverengi ve kırmızımsı sarı tonlarındadır. Astarları ise kırmızımsı sarı, kahverengi, kırmızımsı kahverengi ve sarımsı kahverengindedir. Yükseklikleri 8.8-14 cm, ağız çapları 1.5-3 cm, kaide çapları ise 1.8-3 cm’dir. Bahsedilen unguentariumlar MÖ 1. yüzyılın ilk yarısı ile MS 1. yüzyılın ortalarına tarihlendirilmiştir. Bazı unguentariumların müzeye aynı tarihlerde ve aynı kişiler tarafından sağlam olarak getirilmiş olması, bunların aynı yapı kompleksinde bulunmuş olabileceklerini düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Unguentarium, Fusiform, Bulbous Form, Diyarbakır Arkeoloji Müzesi

Abstract

In this study, the terracotta unguentaria in the Diyarbakır Archaeology Museum were examined, 25 artifacts were evaluated in two different types. It makes impossible to find where these unguentaria are discovered from, since most of them are brought by the museum through purchase. There are 19 unguentaria of first type which are called fusiform. These generally are from between end of the 4th

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Arkeoloji ABD. Karabük, TÜRKİYE. E-posta: eterziec@gmail.com, Orcid ID: 0000-0001-9034-5544
Müzedeki çalışmalarım esnasında gerekli kolaylığı sağlayan müze müdürü Müjdat Gizligöl, müdür yardımcısı Canan Okal ve müze uzmanları Murat Aktay, Yakup Narin ile Yasemin Beyaz Dündar’a teşekkürü bir borç bilirim.

century BC and last quarter of the 2nd century AD. While the clays of fusiform unguentarias are gray, reddish yellow, red, brown, reddish brown and pink colors; linings of fusiform unguentarias are reddish brown, red, gray, reddish yellow and shades of brown colors. 4 of them which belong to this type, there is pouring which from lip to neck in brown, reddish brown and red. Clays of samples of the fusiform are lime, silver and golden mica and black sand. Rim diameters are between 0.9-2.9 cm, heights are around 9.5-28 cm, pedestals are around 2-2.6 cm. In the museum, there are 6 unguentarias which belong to second type bulbous form. The color tones of clay are brown and reddish yellow. Slips are reddish yellow, brown, reddish brown and yellowish brown. Heights are between 8.8-14 cm rim diameters are 1.5-3 cm, base diameters are 1.8-3 cm. These unguentaria are belong to dates between first half of the 1st century BC and in the middle of the 1st century AD. Some of unguentarias are brought by the museum at the same time and and by same people as durable makes think that they are found in the same structure complex.

Keywords: Unguentaria, Fusiform, Bulbous Form, Diyarbakır Archaeology Museum

Giriş

Unguentarium kelimesi kökeni Latince olan “*unguent*” sözcüğünden türemiştir¹. Bu kelime ilk olarak 20. yüzyıl başında Carthage’de (Kartaca) araştırma yapan Fransız bilim insanları tarafından kullanılmıştır². Bu tanımlama, şişelerin formu ya da yapıldığı malzemeden değil içerisinde taşıdıkları materyallerden kaynaklı günümüzde de kabul görmektedir³. İşlevi tam olarak bilinmese de bu konuda farklı görüşler mevcuttur. Hellenistik ve Roma döneminde içerisinde kozmetik amaçlı kullanılan hoş kokulu yağların veya parfümlerin taşındığı düşünülmektedir⁴. Yapılan araştırmalar sonucunda pişmiş topraktan elde edilen unguentariumların oldukça geçirgen bir yapıya sahip oldukları görülmüştür⁵. Dolayısıyla pahalı ve değerli olan yağ veya parfüm gibi malzemenin şişelerin içerisinde uzun süreli tutulması mümkün değildir⁶. Unguentariumlar daha çok mezarlarda ele geçtiği için, onların sadece kozmetik amaçlı değil ölü kültürüyle de ilişkili oldukları düşünülmektedir⁷. Bu şişeler, MÖ 4. yüzyıl ile MS 7. yüzyılın başlarına kadar Akdeniz havzasında kullanımda kalmıştır⁸.

Unguentariumların iki ana tipi bulunmaktadır. Bu tipler Fusiform (İğ) ve Bulbous (Torba) form olarak adlandırılmıştır⁹. Bahsedilen tiplerden fusiform, MÖ 4. yüzyıl ortasından

¹ Bilgin 2018, 115.

² Hellström 1965, 24. Bu formun isimlendirilmesi konusunda farklı görüşler de mevcuttur. Uzun süre kiralık ağlayıcıların gözyaşlarının içine konularak mezar hediyesi olarak bırakılmalarından dolayı “*gözyaşı şişeleri*” denmiştir (Dündar 2008, 6). Bu terim dışında *alabastrum*, *lacrimaria*, *balsamaria* ve *olfactariolum* kelimeleri de kullanılmıştır (Hellström 1965, 24; Anderson-Stojanović 1987, 105-106, dn.7).

³ Anderson-Stojanović 1987, 105; Hellström 1965, 23.

⁴ Dündar 2008, 6-8; Bilgin 2018, 115.

⁵ Hellström 1965, 24; Dündar 2008, 6.

⁶ Hellström 1965, 24. Unguentariumlar içerisinde sirke, garum, bal, çeşitli baharatlar, silphion ve ilaç gibi malzemeler taşınarak, bunların daha küçük kaplara aktarıldığını savunan görüşlerde mevcuttur (Hellström 1965, 24).

⁷ Anderson-Stojanović 1987, 105; Kaya – Temür 2021, 144.

⁸ Anderson-Stojanović 1987, 107.

⁹ Anderson-Stojanović 1987, 106-107; Hellström 1965, 24.

1. yüzyılın sonlarına kadar Akdeniz bölgesinde yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁰. Bu formun erken dönem özellikleri olarak, dışa çekik ağız kenarı, daha ince ve kısa boyun, geniş omuz, ortası şişkin gövde ile alçak kaide sayılabilir¹¹. Erken örneklerde yer almayan ayak bölümü, formun uzamasıyla oluşmaya başlamış, MÖ 2. yüzyıl içerisinde ayakla boyun kısmı eşitlenmiştir¹². En uzun süre kullanılan fusiform, diğer formlara göre daha çok değişim geçirmiştir¹³. Fusiform genellikle kulpsuz olup nadiren de olsa kulplu örnekleri mevcuttur¹⁴. İkinci tip olan Bulbous form, MÖ 1. yüzyılın ortası ile MS 6. yüzyılın sonlarına kadar kullanılmıştır¹⁵. Bu form, dışa çekik ağız kenarı, silindirik boyun, torba veya soğan biçimli gövdesi ile düz veya yuvarlık kaideye sahiptir¹⁶. Geç Hellenistik-Erken Roma dönemleri arasında yoğun kullanılan bulbous formlu unguentariumlar, fusiformlu örneklerle göre daha az kullanım süresine sahiptir¹⁷.

Çalışmanın konusunu Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'ne satın alma yoluyla kazandırılmış 25 adet pişmiş toprak unguentarium oluşturmaktadır (Fig. 1-6).

Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Pişmiş Toprak Unguentariumlar

Diyarbakır Arkeoloji Müzesi, koleksiyonunda bulunan geniş eser kataloğuyla Güneydoğu Anadolu'nun en köklü müzelerinden birisidir. Çalışmaya konu unguentariumlar, 1977, 1979, 1981-82, 1984-85, 1993, 1998, 2007, 2009, 2015 ve 2013 yıllarında satın alma, müsadere (zor alım) ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nden devir ile Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'ne kazandırılmıştır. Makalede incelenen unguentariumların 19 tanesi fusiform, 6 tanesi ise bulbous forma aittir (Grafik 1).

¹⁰ Rotroff 2006, 15.

¹¹ Civelek 2006, 49.

¹² Yıldız 2016, 6.

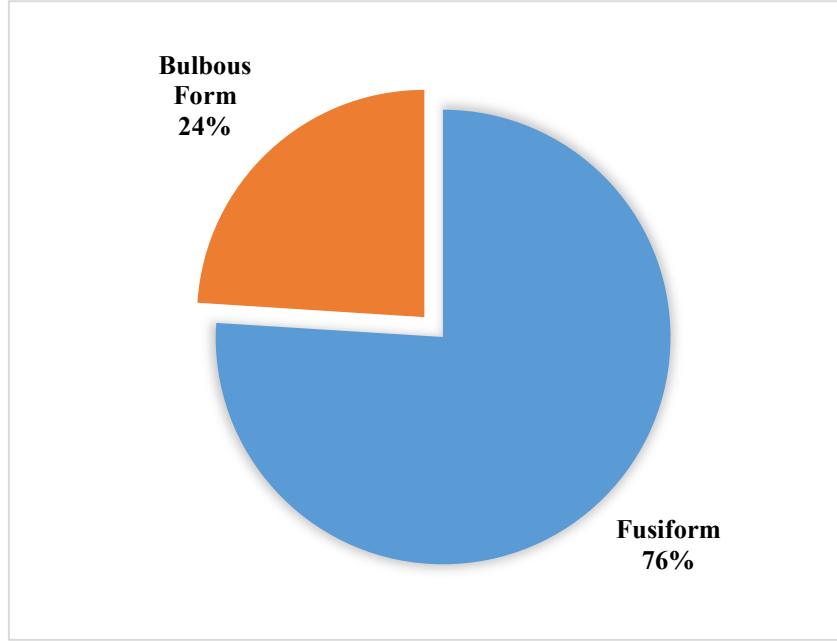
¹³ Rotroff 2006, 153-154; Yıldız 2016, 6; Geç Roma örnekleri için ayrıca bk. Öz 2022, 59 vd.

¹⁴ Camilli 1999, 18; Dündar 2008, 72.

¹⁵ Kaya 2019, 25.

¹⁶ Anderson-Stojanović 1987, 106-108.

¹⁷ Dündar 2008, 3-4.

Grafik 1: Diyarbakır Arkeoloji Müzesi Pişmiş Toprak Unguentariumlarının Form Dağılımı

Fusiformlu (İğ) Unguentariumlar

Klasik dönemde bilinen bodur lekythosların devamı olduğu düşünülen fusiformlu unguentariumlar Akdeniz coğrafyasında, MÖ 4. yüzyıl ortalarından 1. yüzyılın sonlarına kadar yoğun olarak kullanılmıştır¹⁸. Erken örnekler, dışa çekik ağız, kısa-ince boyun, geniş omuz, şişkin gövde ve henüz oluşmaya başlayan kısa ve kalın ayak kısmına sahipken; geç örneklerde ise boyun ve ayak kısmı uzayarak, Geç Hellenistik'te bu uzunluk eşitlenmiştir¹⁹.

Müzedeki unguentariumlar içerisinde en yoğun grubu fusiforma ait örnekler oluşturmaktadır (Kat. No. 1-19; Fig. 1-5). Bu tipe ait ilk örnek (Kat. No. 1), dışta ağız kenarı hafif aşağıya sarkık, uzun ve dar silindirik boyun, üstü küresel kaideye doğru daralan gövdeye sahiptir. Kısa ayak iç bükey bir kaide ile son bulmaktadır (Fig. 1: U1). Kırmızımsı sarı renkte, sık dokulu ve gözeneksiz kil iyi fırınlanmış olup, yoğun miktarda kireç, az miktarda siyah kum ve gümüş mika katkılıdır. Astar aşınmadan dolayı görülememektedir. Kat. No. 1 benzerleri²⁰ aracılığıyla MÖ 4. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir.

Kat. No. 2'nin dik ağız kenarı dışarı çıkmıştır. Silindirik boyunlu, küresel gövdeli, kısa alt gövde, kaidesi hafif iç bükeydir (Fig. 1: U2) Unguentariumun ayağı ilk örneğe göre uzamaya başlamıştır. İyi fırınlanmış sık dokulu, gözeneksiz kil gri renktedir. Kil içeriğinde yoğun miktarda, küçük ve orta boyutta kireç katkılıdır. Astar koyu gri olup, hafif sabunumsu yüzeye

¹⁸ Rotroff 2006, 15.

¹⁹ Kaya – Temür 2021, 144.

²⁰ Lafli 2003, Taf. 48: a; Nasıfoğlu 2021, 135, U3.

sahiptir. Eser benzerleriyle²¹ yapılan analogi neticesinde 4. yüzyıl sonu ile 3. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilir.

Kat. No. 3'ün dik ağız kenarı dışta aşağıya sarkıktır. İnce, dar ve uzun silindirik boyun, küresel gövde, kalın ayak dışa çıkık hafif iç bükey kaide ile sonlanır. Kaide altında çarktan alınırken oluşan ip izleri görülür. (Fig. 1: U3) Koyu gri renkte, sık dokulu, gözeneksiz ve iyi fırınlan kil, az miktarda küçük boyutta gümüş mika, yoğun miktarda çok küçük boyutta kireç katkıdır. Kat. No. 2'de olduğu gibi yüzey hafif sabunumsu bir dokuya sahiptir. Yapılan analogik karşılaştırma²² neticesinde, değerlendirilen örnek için MÖ 4. yüzyılın sonu ile 3. yüzyılın başları tarihi önerilmektedir.

Kat. No. 4 tümdür, ancak kaidenin kenarında ufak bir kırık mevcuttur (Fig. 1: U4). Dik ağızın dıştaki kenarı hafif dışa çıkıktır. Uzun ve dar silindirik boyunlu, küresel gövdeli, uzun ayak dışa açılan iç bükey bir kaide ile sonlanır. Kaidenin altında çarktan çıkarılırken oluşan ip izleri vardır. Soluk kırmızı renkte, sık dokulu, gözeneksiz, iyi fırınlanan kil, içeriğinde çok az miktarda, küçük boyutta kireç katkıdır. Benzerleri²³ yardımıyla, MÖ 3. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilebilir.

Kat. No. 5'e ait örnek dik ağızlı olup dışta aşağıya sarkık bir görünüme sahiptir. İnce uzun silindirik boyunlu, konik gövdeli, uzun alt gövde hafif iç bükey kaideyle sonlanır (Fig. 2: U5). Sık dokulu, gözeneksiz kili açık kahverengi renkte olup, çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika ve kireç katkıdır. Astar rengi sarımsı kahverengi olup, yüzeyde yer yer toprak patinası mevcuttur. Eser, MÖ 3. yüzyıl ortalarına ait olmalıdır²⁴.

Kat. No. 6'nın boynunun büyük bir kısmı ile ağız kırık ve eksiktir. Konik gövdeli, uzun ayak dışa çıkık kenarlı düz bir kaide ile son bulmuştur (Fig. 2: U6). Sık dokulu, gözeneksiz kili soluk kırmızı renkte, az miktarda küçük boyutta kireç, çok az miktarda küçük boyutta siyah kum ve gümüş mika katkıdır. Astar sarımsı kırmızı renktedir. 6 katalog numaralı unquentarium için MÖ 3. yüzyıl ortaları tarihi önerilmektedir²⁵.

Bir başka örnek olan Kat. No. 7'nin kaidesinin bir kısmı kırık ve eksiktir. Dik ağızın dışa dönük kenarı aşağı sarkıktır. İnce uzun silindirik boyun, küresel gövde ve düz kaideye sahiptir (Fig. 2: U7). Sık dokulu, gözeneksiz kili kırmızımsı sarı renkte olup, yoğun miktarda

²¹ Jones 1950, Pl. 135: 248; Gassner 1997, Taf. 28: 349; Foça 2019, 264, Kat. No. 269; Nasıfoğlu 2021, 135, U10.

²² Nasıfoğlu 2021, 135, U12.

²³ Dündar 2006, Lev. 7: U42.

²⁴ Yaşar 2010 Res. 2: U6.

²⁵ Yaşar 2010 Res. 2: U6.

küçük boyutta gümüş mika ve az miktarda küçük boyutta kireç katkıdır. Astar ise sarımsı kırmızı renktedir. Yukarıda bahsedilen örneklere nazaran boyutu ve iç haznesi daha geniştir. Analojik olarak yapılan karşılaştırmalar neticesinde, MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilebilir²⁶.

Kat. No. 8'in hafif ve içe dönük ağız kenarı mantar şeklinde dışa çıkık ve hafif aşağı sarkık yapılmıştır. Uzun ve dar silindirik boyun, konik-dairesel gövde, kısa alt gövdede ayağın bitimi dışa açılan düz bir kaide ile sonlanır (Fig. 2: U8). Sık dokulu, gözeneksiz kili kırmızımsı sarı renkte olup, çok az miktarda kireç ve gümüş mika katkıdır. Astar rengi soluk kahverengidir. Yüzeyde yer yer kireç patinası görülmektedir. Benzerleri²⁷ aracılığıyla incelenen eser MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısına ait olmalıdır.

Kat. No. 9'un boynunun bir kısmı ile ağız kırık ve eksiktir. Sık dokulu ve gözeneksiz olan kili kırmızımsı kahverengi renktedir. İçerisinde yoğun miktarda orta ve küçük boyutta kireç, çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika bulunmaktadır. Astar ise kil ile aynı renkte olup örnek üzerinde siyah akıtmalar görülmektedir (Fig. 3: U9). Yapılan karşılaştırmalara göre, unguentarium için, MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı tarihi önerilmektedir²⁸.

Kat. No. 10'un kaidesinin bir kısmı hafif kırıktır. Dik ağız, dıştan aşağıya doğru sarkık ağız kenarı, uzun silindirik boyun, küresel gövde ve düz bir kaideye sahiptir (Fig. 3: U10). Alt gövdesi uzundur. Sık dokulu, gözeneksiz kili kırmızı renkte olup, çok az miktarda küçük boyutta kireç katkıdır. Unguentarium, MÖ 3. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir²⁹.

Farklı ağız yapısına sahip 4 adet unguentariumda fusiform başlığı altında değerlendirilmiştir (Fig. 3: U11-12, 4: U13-14). Bunlar, fusiform olarak sınıflandırılan unguentariumlar içerisinde değerlendirilmekte, fakat kubbe ağızlı olmalarıyla diğerlerinden ayrılmaktadır. Kubbe ağızlı olmalarının yanı sıra, ince ve uzun boyun ile hafif yükseltilmiş geniş düz kaideye sahiptir. Diğer örneklere göre cidarları daha kalındır. Omuzları ise keskin bir profille gövdeye geçiş yapmaktadır. Unguentariumun ağzından başlayıp boyun kısmına kadar inen genellikle daldırma tekniğiyle yapılan kırmızı renkli astara sahiptir. Bahsi geçen tipin şüphesiz en belirgin özelliği kendine özgü ağız yapısı olduğu için “kubbe ağızlı” olarak

²⁶ Nasıfoğlu 2021, 136, U23.

²⁷ Foça 2019, 275, Kat. No. 280.

²⁸ Rotroff 2006, Pl. 55: 504.

²⁹ Rotroff 2006, Pl. 55: 504; Yaşar 2010, Res. 2: U6; Kaya – Temür 2021, 148, Foto. 4, Şek. 4.

tanımlanmıştır. Bu şişeler genellikle Doğu Akdeniz ve Akdeniz'in kıyı kesimlerindeki kentlerde görülmektedir³⁰.

Müzedeki örnekler kubbe ağızlı unguentariumların genel özelliklerini taşımaktadır (Kat. No. 11-14; Fig. 3: U11-12, 4: U13-14). Ancak Kat. No. 14'ün boynu diğerlerine göre daha kısadır (Fig. 4: U14). Sık dokulu, gözeneksiz olan killeri pembe, soluk kahverengi ve soluk kırmızı renktedir. Killeri çok az ve az miktarda küçük boyutta gümüş mika, kireç ve siyah ince kum tanecikleri katkılıdır. Astarları ise kırmızımsı sarı, kırmızımsı kahverengi ve kırmızı tonlarındadır. Kat. No. 11, 12 ve 13'ün boynunda ayrıca kırmızımsı kahverengi ve kırmızı tonlarında akıtma vardır (Fig. 3: U11-12, 4: U13). Yapılan analogik karşılaştırmalar neticesinde, kubbe ağızlı unguentariumlardan Kat. No. 11³¹ ve 12³² MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına, Kat. No. 13³³ ve 14³⁴ ise MÖ 2. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmektedir.

Kat. No. 15'in içe dönük ağız kenarı aşağıya sarkıtılmıştır. Uzun silindirik boyun, dar hazneli küresel gövde düz bir kaideyle sonlanmaktadır (Fig. 4: U15). Sık dokulu ve gözeneksiz kili kırmızımsı kahverengindedir. Az miktarda küçük boyutta gümüş mika, yoğun miktarda küçük boyutta kireç, çok az miktarda orta boyutta kireç katkılıdır. Astarla kırmızımsı kahverengi ve kırmızı arası renk değişimi görülmektedir. Eser, MÖ 2. yüzyıla ait olmalıdır³⁵.

Kat. No. 16'nın ağız kenarının bir kısmı kırık ve eksiktir. Dik ağızlı, uzun silindirik boyunlu, dar küresel gövdeli ve düz kaidelidir (Fig. 4: U16). Sık dokulu ve gözeneksiz olan kili soluk kırmızı renkte olup, çok az miktarda küçük boyutta kireç katkılıdır. Yüzeyde yoğun kireç patinası görülen astarı sarımsı kırmızı renktedir. Benzerleri³⁶ yardımıyla, incelenen örnek için MÖ 2. yüzyılın sonu ile 1. yüzyılın başı tarihi önerilebilir.

Kat. No. 17'nin kırık olan boyun, ayak ve kaidesi restore edilerek birleştirilmiştir. Yuvarlatılmış dik ağız, uzun silindirik boyun, küresel gövde ve kenarları dışa çıkık düz kaideye sahiptir. Tıpkı U16 gibi gövde haznesi dardır (Fig. 5: U17). Sık dokulu ve gözeneksiz kili kırmızımsı kahverenginde olup, çok az miktarda küçük boyutta kireç katkılıdır. Yüzeyde yoğun kireç patinasından dolayı astar görülememektedir. İncelenen unguentarium, benzerlerine göre MÖ 2. yüzyılın sonu ile 1. yüzyılın başlarına tarihlendirilmektedir³⁷.

³⁰ Dündar 2008, 3.

³¹ Rotroff 2006, Pl. 54: 492.

³² Laflı 2003, Taf. 62: a; Rotroff 2006, Pl. 54: 492; Nasıfoğlu 2021, 138, U64.

³³ Laflı 2003, Taf. 57: c; Rotroff 2006, Pl. 54: 492; Nasıfoğlu 2021, 138, U63.

³⁴ Rotroff 2006, Pl. 54: 492; Nasıfoğlu 2021, 138, U63.

³⁵ Jones 1950, Pl. 135: 237; Yaşar 2010, Res. 3: U16.

³⁶ Nasıfoğlu 2021, s138, U59.

³⁷ Kaya-Temür 2021, 150, Foto. 18, Şek. 18.

Kat. No. 18 tümdür. Dik ağız kenarı keskin bir şekilde hafif aşağıya sarkıktır. İnce uzun silindirik boyun, konik gövde, uzun ayaklı ve düz kaidelidir (Fig. 5: U18). İncelenen fusiform örnekleri içerisinde en uzun ayak kısmına sahip eserdir. Sarımsı kahverengi kili çok az miktarda küçük boyutta kireç katkılı olup sık dokulu ve gözeneksizdir. Eser, MÖ 2. yüzyıl ile 1. yüzyılın ilk yarısına ait olmalıdır³⁸.

Bu tipe ait en geç tarihli ve son örnek Kat. No. 19 olarak kodlanmıştır. Kaidesinin bir kısmı kırık olan unguentariumun içe dönük ağız kenarı dışa çıkıntı yapmaktadır. Uzun silindirik boyun, dar hazneli konik gövde, uzun ve kalın ayak ile hafif içbükey kaideye sahiptir. Alt gövde, ayak ve kaidede yivler mevcuttur (Fig. 5: U19). Sık dokulu ve gözeneksiz kil, soluk kahverengindedir. Ayrıca çok yoğun miktarda küçük boyutta gümüş mika, az miktarda küçük boyutta kireç katkılıdır. Kil renginde astarlı olup boyunda koyu kırmızımsı kahverengi akitma görülmektedir. Analogik olarak yapılan karşılaştırmalar sonucu, unguentarium için, MS 1. yüzyıl ile 2. yüzyılın son çeyreği tarihi önerilebilir³⁹.

Müzedeki fusiform unguentariumlar MÖ 4. yüzyıl sonları – MS 2. yüzyılın son çeyreği arası gibi geniş bir tarih aralığına aittirler.

Bulbous (Torba) Formlu Unguentariumlar

Bulbous formlu unguentariumlar, “İtalyan Tipi⁴⁰”, “sarkık gövdeli⁴¹”, “çan biçimli”, “torba biçimli” ve “soğan biçimli” olmak üzere farklı isimlendirmelerle anılmıştır⁴². Bu tip unguentariumlar, fusiformdan farklı olarak ayaksız ve düz tabanlıdır. Fusiformun çok uzayarak ayakta duramayacak şekilde işlev kaybına uğraması sonucu ortaya çıkan bir form olarak düşünülebilir⁴³. MÖ 1. yüzyılda birden ortaya çıkan bulbous formlu unguentariumlar MS 1. yüzyıla kadar popüler olarak kullanılmıştır⁴⁴. MS 1. yüzyılda cam unguentariumların kullanımı yaygınlaşınca pişmiş toprak bulbous formlu unguentariumların popülaritesi azalmış, ancak MS 2. ve 3. yüzyıllar içerisinde az da olsa kullanımları devam etmiştir⁴⁵.

Müzedeki bu tipe ait 5 adet unguentarium bulunmaktadır (Kat. No. 20-25; Fig. 6: U20-25). İlk örnek U20 olarak kataloglanmıştır. Dik ağızlı, dar ve uzun silindirik boyun, torba şeklinde gövde, ortası hafif içbükey diplidir. Boyundan ağıza geçiş huni gibi dışa açılarak

³⁸ Rotroff – Oliver 2003, Pl. 44: 264.

³⁹ Nasıfoğlu 2021, 146, U172.

⁴⁰ Hayes 1997, 86, Pl. 34.

⁴¹ Hayes 1976, 62, no. 341.

⁴² Civelek 2001, 114.

⁴³ Yıldız 2016, 6.

⁴⁴ Anderson-Stojanović 1987, 81.

⁴⁵ Dündar 2008, 24.

sonlanır (Fig. 6: U20). Seyrek dokulu, az gözenekli kil soluk kahverenginde olup, az miktarda küçük boyutta kireç, çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika katkılıdır. Astar kırmızımsı sarı renktedir. Yüzeyde yer yer kireç patinası görülür. Eser üzerinde spatula benzeri bir aletle yapılmış düzeltme izleri yer almaktadır. Benzerleri yardımıyla⁴⁶, örnek için MÖ 1. yüzyılın ilk yarısı tarihi önerilmektedir.

Kat. No. 21 dik ağızlı, uzun ve dar silindirik boyunlu, torba gövdeli, ortasında düğme şeklinde çıkıntı olan hafif iç bükey diplidir (Fig. 6: U21). Kırmızımsı sarı renkteki kili sık dokulu ve gözeneksizdir. Yoğun miktarda küçük boyutta kireç, çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika katkılısı içermektedir. Astar rengi ise soluk kahverengidir. Yapılan karşılaştırmalar neticesinde örneği MÖ 1.yüzyıl ortalarına tarihleyebiliriz⁴⁷.

Kat. No. 22'nin içe dönük ağız üzeri düz olup kenarı dışarı çıkıktır. Uzun, dar silindirik boyun, torba gövde, ortası hafif iç bükey diplidir (Fig. 6: U22). Sık dokulu, gözeneksiz olan kili kahverengindedir. İçeriğinde az miktarda küçük boyutta gümüş mika ve kireç bulunmaktadır. Yüzeyde yoğun olarak kireç patinası görülmektedir. U22 için, MÖ 1. yüzyıl ortaları tarihi önerilebilir⁴⁸.

Kat. No. 23'ün gövdesi U20-22 nolu örneklerle göre daha dar ve topludur. Kenarı dışa çıkık ağız dik olup üzeri düzdür. Kısa, dar silindirik boyun ve düz dibe sahiptir (Fig. 6: U23). Sık dokulu, gözeneksiz kili kırmızımsı sarı renkte olup, çok az miktarda orta boyutta kireç, az miktarda küçük boyutta gümüş mika katkılıdır. Astarı kil rengiyle aynıdır. Yüzeyde yer yer kireç patinası görülmektedir. Analogik karşılaştırma neticesinde eser için MÖ 1. yüzyıl ile MS 1. yüzyılın ilk yarısı tarihi uygun gözükmetedir⁴⁹.

Kat. No. 24 dik ağız, uzun silindirik boyun, torba şekilli gövde ve hafif içbükey dibe sahiptir. Dibin ortasında düğme şeklinde çıkıntı yer almaktadır. İçte ağız kenarı içbükey bir profil yapmaktadır (Fig. 6: U24). Sık dokulu ve gözeneksiz olan kili soluk kahverenginde olup, çok az miktarda küçük boyutta siyah kum, az miktarda küçük boyutta kireç ve gümüş mika katkılıdır. Astar sarımsı kahverengindedir ve yüzeyde yer yer kireç patinası görülmektedir. Eser için MÖ 1. yüzyıl sonu – MS 1. yüzyıl başı tarihi önerilmektedir⁵⁰.

⁴⁶ Robinson 1959, Pl. 5: G97.

⁴⁷ Nasıfoğlu 2021, 142, U177.

⁴⁸ Robinson 1959, Pl. 18: M8; Yaşar 2010, Res. 12: U75; Demir 2020, 144, U17.

⁴⁹ Robinson 1959, Pl. 18: M8; Meriç 2002, Taf. 97: K496.

⁵⁰ Yaşar 2010, Res. 13: U97; Doğan 2022, 172, Fig. 5: 1.

Bulbous tipe ait müzedeki son örnek Kat. No. 25 olarak değerlendirilmiştir. Bu unguentariumun ağız ve boynunun büyük bir kısmı kırık ve eksiktir (Fig. 6: U25). Torba gövdeli, ortası hafif içbükey dipli olup boyundan gövdeye geçişte yivler görülmektedir. Sık dokulu, gözeneksiz kil soluk kahverenginde olup az miktarda küçük boyutta kireç, çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika katkılıdır. Yapılan karşılaştırmalar neticesinde, incelenen örnek için MS 1. yüzyıla tarihlendirilmektedir⁵¹.

Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'ndeki bulbous unguentariumlar MÖ 1. yüzyıl – MS 1. yüzyıl arasına tarihlenmektedir.

Sonuç

Çalışmada Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'ne 1977-2013 yılları arasında çoğu satın almayla kazandırılmış 25 adet pişmiş toprak unguentarium incelenmiştir (Kat. No. 1-25; Fig. 1-6).

İncelenen unguentariumların büyük çoğunluğu fusiformludur (Grafik 1). Bu unguentariumların kil renkleri kırmızı, gri, kırmızımsı sarı, kırmızımsı kahverengi, kahverengi ve pembe; astarları ise kırmızı, kahverengi, kırmızımsı kahverengi, kırmızımsı sarı ve gri tonlarındadır. Unguentariumlardan dördünde ağızdan boyuna inen kahverengi, kırmızımsı kahverengi ve kırmızı tonlarda akıtma görülmektedir. Killeri büyük, orta ve küçük boyutta yoğun, az ve çok az miktarda kireç, gümüş mika, siyah kum ve altın mika katkısı içermektedir. Ağız çapları 0.9-2.9 cm, kaide çapları 2-2.6 cm, yükseklikleri ise 9.5-28 cm arasında değişiklik göstermektedir. Müzede bulunan fusiform unguentariumların, yapılan analogik karşılaştırmalar neticesinde, MÖ 4. yüzyılın sonu ile MS 2. yüzyılın son çeyreği gibi oldukça geniş tarih aralığına ait olduğu anlaşılmaktadır.

İncelenen unguentariumlar arasında Hayes tarafından “*kubbe ağızlı*”⁵² olarak ayrılan 4 adet örnek bulunmaktadır. Kimi araştırmacılar tarafından bu tipin fusiformdan türetilen alt tip olduğunu düşünmektedir⁵³. Bu sebeple Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'ndeki sözü edilen unguentariumlar fusiform içerisinde ele alınmıştır (Fig. 3: U11-12, 4: U13-14). Müzedeki bu tip örnekler incelendiğinde aynı kişi ve aynı tarihlerde müzeye getirilmiş olması, eserlerin aynı yerde bulunmuş olabileceklerini düşündürmektedir. İncelenen örnekler arasında müzede, yine aynı kişiler tarafından aynı tarihlerde getirilen örnekler bulunmaktadır (Kat. No. 16-17).

⁵¹ Jones 1950, Pl. 159: 734; Saraçoğlu 2011, 42, Fig. 4: U40.

⁵² Hayes 1991, 68.

⁵³ Nasıfoğlu 2021, 12-13.

İkinci tip olarak ele alınan bulbous forma ait 6 adet örnek yer almaktadır (Kat. No. 20-25; Fig. 6). Bu unguentariumların kil renkleri kahverengi ve kırmızımsı sarı tonlarında olup kil içeriğinde ise büyük, orta ve küçük boyutta yoğun, az ve çok az miktarda kireç, gümüş mika ve siyah kum katkıdır. Astar renkleri kırmızımsı sarı, kahverengi, kırmızımsı kahverengi, sarımsı kahverengi olarak belirlenmiştir. Ağız çapları 1.5-3.3 cm, kaide çapları 1.8-3 cm, yükseklikleri ise 8.8-14 cm aralıklarında değişmektedir. Bulbous formlu unguentariumlar, benzerleri aracılığıyla, MÖ 1. yüzyılın ilk yarısı ile MS 1. yüzyılın ortaları aralığına tarihlendirilmiştir.

Yukarıda belirtildiği gibi çoğu satın alma yolu ile müzeye geldiği için unguentariumların bulunduğu ve/veya geldikleri yer bilinmemektedir. Bu durum eserlerin nerede üretildiklerini veya hangi yapıda nasıl kullanıldıklarına dair yorum yapmayı imkânsız hale getirmektedir. Ancak değerlendirilen örneklerden bazılarının aynı tarih ve kişiler tarafından müzeye getirilmiş olması bunların aynı yapı kompleksinde ele geçtiğini düşündürür (Fig. 3: U9, 11-12, 4: U13-14, 16, 5: U17, 6: U20-21).

Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'nde yer alan pişmiş toprak unguentariumların değerlendirildiği bu çalışmada görüyoruz ki, sayısal olarak az da olsa, müzenin oldukça geniş tarih aralığına ait unguentarium repertuvarına sahip olduğu görülmektedir.

KATALOG

Katalogda kullanılan kısaltmalar: Kat. No: Katalog Numarası, Müz. Env. No: Müze Envanter No, Fig. No: Figür Numarası, Müz. Bulunduğu Yer: Müzede Bulunduğu Yer, Y: Yükseklik, K.Ç: Kaide çapı, A.Ç: Ağız çapı. Kil ve astar renginin belirlenmesinde Munsell Soil Color Chart (2015) renk kataloğu kullanılmıştır.

Kat. No/ Fig. No: 1/ 1: U1

Form: Fusiform

Müze Env. No: 6/1/13

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 18.09.2013 tarihinde Ali Arslan'dan satın alma

Müzede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 3

Ölçüler: A.Ç.: 2.5 cm, Y.:15.7 cm, K.Ç.:2.5 cm

Kil: 7.5 YR 5/3 (brown), sık dokulu, gözeneksiz, yoğun miktarda, küçük boyutta kireç, az miktarda, siyah kum ve gümüş mika katkılı kil. **Astar:** -

Karşılaştırma: Lafli 2003, Taf. 48: a; Nasıfoğlu 2021, 135, U3.

Tarih: MÖ 4. yüzyılın sonu

Kat. No/ Fig. No: 2/ 1: U2

Form: Fusiform

Müze Env. No: 5/1/80

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 20.01.1981 tarihinde satın alınma

Müzede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 2

Ölçüler: A.Ç.: 2.9 cm, K.Ç.: 2.3 cm, Y.:11.9 cm

Kil: 2.5 Y 6/1 (gray), sık dokulu ve gözeneksiz, yoğun miktarda küçük ve orta boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 2.5 Y 4/1 (dark gray)

Karşılaştırma: Jones 1950, Pl. 135: 248; Gassner 1997, Taf. 28: 349; Foça 2019, 264, Kat. No. 269; Nasıfoğlu 2021, 135, U10.

Tarih: MÖ 4. yüzyıl sonu - 3. yüzyıl ilk yarısı

Kat. No/ Fig. No: 3/ 1: U3

Form: Fusiform

Müze Env. No: 6/3/13

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 15.03.2013 tarihinde Ali Arslan'dan satın alma

Müzede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 3

Ölçüler: A.Ç.: 2 cm, Y.: 15.4 cm

Kil: 10 YR 4/1 (dark gray), sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda, küçük boyutta gümüş mika, yoğun miktarda, küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 2.5 Y 3/2 (very dark gray), yüzey hafif sabunumsu.

Karşılaştırma: Nasıfoğlu 2021, 135, U12.

Tarih: MÖ 4. yüzyılın sonu – 3. yüzyılın başları

Kat. No/ Fig. No: 4/ 1: U4

Form: Fusiform

Müze Env. No: 6/4/13

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 15.03.2013 tarihinde Ali Arslan'dan satın alma

Müzede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 3

Ölçüler: A.Ç.: 1.2 cm, K.Ç.: 2.6 cm, Y.: 15.9 cm

Kil: 10 R 6/8 (light red), sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda, küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 7.5 YR 6/6 (reddish yellow)

Karşılaştırma: DüNDAR 2006, Lev. 7: U42.

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ilk yarısı

Kat. No/ Fig. No: 5/ 2: U5

Form: Fusiform

Müze Env. No: 7/7/81

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 03.02.1982 tarihinde Süleyman Cacina'dan satın alınma

Müzede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 2

Ölçüler: A.Ç.: 1.9 cm, K.Ç.: 2 cm, Y.: 13.5 cm

Kil: 7.5 YR 6/4 (light brown), sık dokulu ve gözeneksiz, çok az miktarda, küçük boyutta gümüş mika ve kireç katkılı kil. **Astar:** 10 YR 5/4 (yellowish brown)

Karşılaştırma: Yaşar 2010, Res. 2: U6.

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ortaları

Kat. No/ Fig. No: 6/ 2: U6

Form: Fusiform

Müze Env. No: 5/80/79

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 08.10.1979 tarihinde M.Tevfik Oruçlu'dan satın alma

Müzedeki Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 3

Ölçüler: A.Ç.: 1.7 cm, Y.:9.5 cm

Kil: 2.5 YR 6/8 (light red), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda, küçük boyutta kireç, çok az miktarda, küçük boyutta siyah kum, az miktarda, küçük boyutta gümüş mika katkılı kil. **Astar:** 5 YR 5/6 (yellowish red)

Karşılaştırma: Yaşar 2010, Res. 2: U6.

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ortaları

Kat. No/ Fig. No: 7/ 2: U7

Form: Fusiform

Müze Env. No: 33/17/7

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 15.12.2007 tarihinde satın alınma

Müzedeki Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 2

Ölçüler: A.Ç.: 2.2 cm, K.Ç.: 3.1 cm, Y.: 21.6 cm

Kil: 5 YR 6/6 (reddish yellow), sık dokulu ve gözeneksiz, yoğun miktarda, küçük boyutta gümüş mika, az miktarda küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 5 YR 5/6 (yellowish red)

Karşılaştırma: Nasıfoğlu 2021, 136, U23.

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı

Kat. No/ Fig. No: 8/ 2: U8

Form: Fusiform

Müze Env. No: 1/1/16

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 29.07.2015 tarihinde Cihat Koyuncu'dan satın alınma

Müzedeki Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 3

Ölçüler: A.Ç.: 1.6 cm, K.Ç.: 2.2 cm, Y.: 14.2 cm

Kil: 5 YR 6/6 (reddish yellow), sık dokulu ve gözeneksiz, çok az miktarda, çok küçük boyutta kireç ve gümüş mika katkılı kil. **Astar:** 7.5 YR 6/4 (light brown)

Karşılaştırma: Foça 2019, 275, Kat. No. 280.

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı

Kat. No/ Fig. No: 9/ 3: U9

Form: Fusiform

Müze Env. No: 6/9/13

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 15.03.2013 tarihinde Ali Arslan'dan satın alınma

Müzedeki Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 3

Ölçüler: K.Ç.: 2.2 cm, Y.: 10.9 cm

Kil: 5 YR 5/4 (reddish brown), sık dokulu, gözeneksiz, çok yoğun miktarda, orta ve küçük boyutta kireç, çok az miktarda, küçük boyutta gümüş mika katkılı kil. **Astar:** 7/5 YR 5.5/1 (black) – 5 YR 4/4 (reddish brown) arası renk değişimi mevcut.

Karşılaştırma: Rotroff 2006, Pl. 55: 504.

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı

Kat. No/ Fig. No: 10/ 3: U10

Form: Fusiform

Müze Env. No: 7/6/81

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 03.02.1982 tarihinde Süleyman Cacina'dan satın alınma

Müzedeki Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 2

Ölçüler: A.Ç.: 2.2 cm, K.Ç.: 2.1 cm, Y.: 14 cm

Kil: 2.5 YR 4/6 (red), sık dokulu ve gözeneksiz, çok az miktarda, küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 7.5 YR 4/3 (brown)

Karşılaştırma: Rotroff 2006, Pl. 55: 504; Yaşar 2010, Res. 2: U6; Kaya – Temür 2021, 148, Foto. 4, Şek. 4.

Tarih: MÖ 3. yüzyıl ortaları

Kat. No/ Fig. No: 11/ 3: U11

Form: Fusiform/ Kubbe Ağzılı

Müze Env. No: 6/7/13

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 15.03.2013 tarihinde Ali Arslan'dan satın alınma

Müzedeki Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 2

Ölçüler: A.Ç.:1.7 cm, K.Ç.: 2.5 cm, Y.:14.7 cm

Kil: 7.5 YR 7/4 (pink), sık dokulu ve gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika ve kireç katkılı kil. **Astar:** 7.5 YR 6/6 (pink), **Akıtma:** 10 R 4/4 (weak red)

Karşılaştırma: Rotroff 2006, Pl. 54: 492.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı

Kat. No/ Fig. No: 12/ 3: U12

Form: Fusiform/ Kubbe Ağzılı

Müze Env. No: 6/6/13

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 15.03.2013 tarihinde Ali Arslan'dan satın alınma

Müzedede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 2
Ölçüler: A.Ç.: 0.9 cm, K.Ç.: 2.9 cm, Y.: 15.6 cm

Kil: 7.5 YR 7/4 (pink), sık dokulu ve gözeneksiz, az miktarda, küçük boyutta kireç ve mika katkılı kil. **Astar:** 7.5 YR 6/6 (reddish yellow), **Akıtma:** 2.5 YR 4/6 (red)
Karşılaştırma: Lafli 2003, Taf. 62: a; Rotroff 2006, Pl. 54: 492; Nasıfoğlu 2021, 138, U64.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı

Kat. No/ Fig. No: 13/ 4: U13

Form: Fusiform/ Kubbe Ağzılı

Müze Env. No: 6/8/13

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 15.03.2013 tarihinde Ali Arslan'dan satın alma

Müzedede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 3

Ölçüler: A.Ç.: 1.5 cm, K.Ç.: 2.5 cm, Y.: 14.8 cm

Kil: 2.5 YR 7/8 (light red), sık dokulu, az gözenekli, çok az miktarda küçük boyutta altın mika, az miktarda küçük boyutta şamot ve siyah kum katkılı kil. **Astar:** 5 YR 6/4 (light reddish brown), **Akıtma:** 5 YR 6/4 (light reddish brown)

Karşılaştırma: Lafli 2003, Taf. 57: c; Rotroff 2006, Pl. 54: 492; Nasıfoğlu 2021, 138, U63.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın üçüncü çeyreği

Kat. No/ Fig. No: 14/ 4: U14

Form: Fusiform/ Kubbe Ağzılı

Müze Env. No: 6/2/13

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 15.03.2013 tarihinde Ali Arslan'dan satın alma

Müzedede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 3

Ölçüler: A.Ç.: 1.6 cm, K.Ç.: 2.8 cm

Kil: 2.5 YR 6/6 (light red), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda, küçük boyutta taşçık, çok az miktarda küçük boyutta siyah kum ve kireç katkılı kil. **Astar:** 10 R 5/6 (red)

Karşılaştırma: Rotroff 2006, Pl. 54: 492; Nasıfoğlu 2021, 138, U63.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın üçüncü çeyreği

Kat. No/ Fig. No: 15/ 4: U15

Form: Fusiform

Müze Env. No: 13/93/77

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 1977 tarihinde İsmail Binici'den satın alınma

Müzedede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 2

Ölçüler: A.Ç.: 3.2 cm, K.Ç.: 2.4 cm, Y.: 18.8 cm

Kil: 2.5 YR 4/4 (reddish brown), sık dokulu ve gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta gümüş mika ve taşçık, yoğun miktarda küçük boyutta kireç, çok az miktarda, orta boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 2.5 YR 4/6 (red) – 5 YR 4/3 (reddish brown) arası renk değişimi mevcut.

Karşılaştırma: Jones 1950, Pl. 135: 237; Yaşar 2010, Res. 3: U16.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl

Kat. No/ Fig. No: 16/ 4: U16

Form: Fusiform

Müze Env. No: 17/3/84

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 27.07.1984 tarihinde Mustafa Gündoğan'dan satın alınma

Müzedede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 2

Ölçüler: A.Ç.: 1.9 cm, K.Ç.: 1.8 cm, Y.: 14.5 cm

Kil: 2.5 YR 6/6 (light red), sık dokulu ve gözeneksiz, çok az miktarda, küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 5 YR 5/6 (yellowish red)

Karşılaştırma: Nasıfoğlu 2021, 138, U59.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu – 1. yüzyılın başı

Kat. No/ Fig. No: 17/ 5: U17

Form: Fusiform

Müze Env. No: 17/2/84

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 27.07.1984 tarihinde Mustafa Gündoğan'dan satın alma

Müzedede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 3

Ölçüler: A.Ç.: 2.2 cm, K.Ç.: 2. cm, Y.: 16 cm

Kil: 5 YR 6/4 (light reddish brown), sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda, küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** -

Karşılaştırma: Kaya – Temür 2021, 150, Foto. 18, Şek. 18.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu – 1. yüzyıl başları

Kat. No/ Fig. No: 18/ 5: U18

Form: Fusiform

Müze Env. No: 5/2/93
Bulunduğu Yer: -
Müze Geliş Şekli: 27.12.1993 tarihinde Ahmet Tekince'den müsadere
Müzedede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 2
Ölçüler: A.Ç.: 3 cm, K.Ç.: 2.3 cm, Y.: 18.8 cm
Kil: 2.5 YR 6/3 (light yellowish Brown), sık dokulu ve gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta boyutta kireç katkılı kil.
Astar: 10 YR 6/4 (light reddish brown)
Karşılaştırma: Rotroff – Oliver 2003, Pl. 44: 264; Yaşar 2010, Res. 4: U24.
Tarih: MÖ 2. yüzyıl – 1. yüzyılın ilk yarısı
Kat. No/ Fig. No: 19/ 5: U19
Form: Fusiform
Müze Env. No: 10/2/98
Bulunduğu Yer: -
Müze Geliş Şekli: 22.09.1998 tarihinde Hüseyin Çiftçi'den satın alınma
Müzedede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 2
Ölçüler: A.Ç.: 3.2 cm, K.Ç.: 4.2 cm, Y.: 25 cm
Kil: 2.5 YR 6/6 (light red), sık dokulu ve gözeneksiz, çok az miktarda, küçük boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 5 YR 5/6 (yellowish red), **Akıtma:** 10 YR 7/3 (very pale brown)
Karşılaştırma: Nasıfoğlu 2021, 146, U172.
Tarih: MS 1. yüzyıl – 2. yüzyılın son çeyreği
Kat. No/ Fig. No: 20/ 6: U20
Form: Bulbous
Müze Env. No: 6/19/13
Bulunduğu Yer: -
Müze Geliş Şekli: 15.03.2013 tarihinde Ali Arslan'dan satın alınma
Müzedede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 3
Ölçüler: A.Ç.: 3.3 cm, K.Ç.: 3 cm, Y.: 14.2 cm
Kil: 10 YR 7/4 (very pale brown), ince taneli, az gözenekli, az miktarda, küçük boyutta kireç, çok az miktarda, küçük boyutta gümüş mika katkılı kil. **Astar:** 5 YR 6/6 (reddish yellow)
Karşılaştırma: Robinson 1959, Pl. 5: G97.
Tarih: MÖ 1. yüzyılın ilk yarısı
Kat. No/ Fig. No: 21/ 6: U21
Form: Bulbous

Müze Env. No: 6/21/13
Bulunduğu Yer: -
Müze Geliş Şekli: 15.03.2013 tarihinde Ali Arslan'dan satın alınma
Müzedede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 3
Ölçüler: A.Ç.: 2.4 cm, K.Ç.: 2.9 cm, Y.: 12 cm
Kil: 7.5 YR 6/6 (reddish yellow), ince taneli, gözeneksiz, yoğun miktarda, küçük boyutta kireç, çok az miktarda, küçük boyutta gümüş mika katkılı kil. **Astar:** 10 YR 7/4 (very pale brown)
Karşılaştırma: Nasıfoğlu 2021, 142, U177.
Tarih: MÖ 1. yüzyıl ortaları
Kat. No/ Fig. No: 22/ 6: U22
Form: Bulbous
Müze Env. No: 26/4/86
Bulunduğu Yer: -
Müze Geliş Şekli: 26.07.1985 tarihinde Anadolu Medeniyetler Müzesi'nden devir
Müzedede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 3
Ölçüler: A.Ç.: 1.5 cm, K.Ç.: 2 cm, Y.: 10.5 cm
Kil: 7.5 YR 5/3 (brown), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda, küçük boyutta kireç ve gümüş mika katkılı kil. **Astar:** 5 YR 5/4 (reddish brown)
Karşılaştırma: Robinson 1959, Pl. 18: M8; Yaşar 2010, Res. 12: U75; Demir 2020, 144, U17.
Tarih: MÖ 1. yüzyıl ortaları
Kat. No/ Fig. No: 23/ 6: U23
Form: Bulbous
Müze Env. No: 26/5/86
Bulunduğu Yer: -
Müze Geliş Şekli: 26.07.1985 tarihinde Anadolu Medeniyetler Müzesi'nden devir
Müzedede Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 3
Ölçüler: A.Ç.: 2.6 cm, K.Ç.: 1.8 cm, Y.: 9.5 cm
Kil: 5 YR 6/6 (reddish yellow), sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda, küçük boyutta gümüş mika, çok az miktarda, orta boyutta kireç katkılı kil. **Astar:** 5 YR 6/6 (reddish yellow)
Karşılaştırma: Robinson 1959, Pl. 18: M8; Meriç 2002, Taf. 97: K496.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl – MS 1 yüzyılın ilk yarısı

Kat. No/ Fig. No: 24/ 6: U24

Form: Bulbous

Müze Env. No: 16/36/09

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 07.12.2009 tarihinde Ahmet Erçin'den müsadere yoluyla alınma

Müzedeki Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 3

Ölçüler: A.Ç.: 2.8 cm, K.Ç.: 2.6 cm, Y.: 8.8 cm

Kil: 10 YR 8/4 (very pale brown), ince taneli, sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda, küçük boyutta kireç ve çok az miktarda, küçük boyutta gümüş mika katkılı kil.

Astar: 7/5 YR 5/4 (brown)

Karşılaştırma: Yaşar 2010, Res. 13: U97; Doğan 2022, 172, Fig. 5: 1.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl sonu – MS 1. yüzyıl

Kat. No/ Fig. No: 25/ 6: U25

Form: Bulbous

Müze Env. No: 6/20/13

Bulunduğu Yer: -

Müze Geliş Şekli: 15.03.2013 tarihinde Ali Arslan'dan satın alma

Müzedeki Bul. Yer: Depo Dolap 52 Raf 3

Ölçüler: K.Ç.: 2.9 cm, Y.: 12.3 cm

Kil: Kil: 2.5 Y 7/4 (pale brown), sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda, küçük boyutta siyah kum, az miktarda, küçük boyutta gümüş mika ve kireç katkılı kil. **Astar:** 10 YR 5/4 (yellowish brown)

Karşılaştırma: Jones 1950, Pl. 159: 734; Saraçoğlu 2011, 42, Fig. 4: U40.

Tarih: MS 1. yüzyıl ortası

KAYNAKÇA

Anderson-Stojanović 1987

V. R. Anderson-Stojanović, "The Chronology and Function of Ceramic Unguentaria", *American Journal of Archaeology* 91, 1987, 105-122.

Bilgin 2018

S. Bilgin, "Perge'de Bulunmuş Geç Roma Dönemi Damgalı Unguentariumları", *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması II: Anadolu Akdenizi Sempozyumu 04-07 Kasım 2015- Sempozyum Bildirileri* (Ed. T. Kâhya, A. Özdizbay, N. Tüner Önen ve M. Wilson), Antalya 2018, 115-130.

Camilli 1999

A. Camilli, *Ampullea, Balsamari Ceramiche Di Eta Ellenistica e Romana*, Roma 1999.

Civelek 2001

A. Civelek, *Tralleis Nekropolisi Buluntuları Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir 2001.

Civelek 2006

A. Civelek, "Stratonikeia-Akdağ Nekropolisi'nden Bir Mezar", *Anadolu* 30, 2006, 47-64.

Demir 2020

A. Demir, "Giresun Müzesi'nde Bir Grup Pişmiş Toprak Unguentarium", *Arkeoloji Dergisi* XXV, 2020, 131-147.

Doğan 2022

T. Doğan, "Unguentaria in the Edirne Archaeology and Ethnography Museum", *Arkeoloji Dergisi* XXVIII, 2022, 149-174.

Dündar 2006

E. Dündar, *Hellenistik ve Roma Dönemleri Patara Unguentariumları*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın 2006.

Dündar 2008

E. Dündar, *Patara IV.1. Patara Unguentariumları*, İstanbul 2008.

Foça 2019

S. Foça, *Teos Batı Nekropolisi: Mezar Tipolojisi ve Buluntular*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir 2019.

Gassner 1997

V. Gassner, *Südtor der Tetragonos-Agora. Keramik und Kleinfunde*, FiF XIII/1/1, Wien 1997.

Hellström 1965

P. Hellström, *Labraunda II. I. Pottery of Classical and Later Date Terracotta Abteilung*, Lund 1965.

Hayes 1976

J. W. Hayes, Roman Pottery in the Royal Ontario Museum A Catalogue, Toronto 1976.

Hayes 1991

J. W. Hayes, Paphos: The Hellenistic and Roman Pottery III, Nicosia 1991.

Hayes 1997

J. W. Hayes, Handbook of Mediterranean Roman Pottery, London 1997.

Jones 1950

F. F. Jones, "The Pottery", Excavations at Gözlü Kule, Tarsus: The Hellenistic and Roman Periods (Ed. H. Goldman), London 1950.

Kaya 2019

D. Kaya, Küçükçekmece Göl Havzası (Bathonea) Kazıları Unguentariumları, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2019.

Kaya – Temür 2021

B. Kaya – A. Temür, "Amisos'tan Bir Grup Mezar Buluntusu: Unguentarium", Tüba-
ked 23, 2021, 141-160.

Lafli 2003

E. Lafli, Studien zu Hellenistischen, Kaiserzeitlichen und Spätantikfrühbyzantinischen Tonunguentarien aus Kilikien und Pisidien (Süd-Türkei): Der Forschungsstand und Eine Auswahl von Fundobjekten aus den Örtlichen Museen, Universität zu Köln (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Köln 2003.

Meriç 2002

R. Meriç, Späthellenistisch-römische Keramik und Kleinfunde aus einem Schachtbrunnen am Staatsmarkt in Ephesos, Wien 2002.

Nasıfoğlu 2021

A. Nasıfoğlu, Adana Müzesi'nden Bir Grup Pişmiş Toprak Unguentarium, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 2021.

Öz 2022

C. Öz, "Myra'nın Liman Yerleşimi Andriake'de Ele Geçen Geç Roma Dönemi Unguentariumları", Tarih Araştırmaları Dergisi XLI/71, 2022, 59-89.

Robinson 1959

H. S. Robinson, The Athenian Agora V: Pottery of the Roman Period. Chronology, Princeton 1959.

Rotroff 2006

S. I. Rotroff, The Athenian Agora XXIX: Hellenistic Pottery. The Plain Wares, Princeton 2006.

Rotroff – Oliver 2003

S. I. Rotroff – A. Oliver, *The Hellenistic Pottery from Sardis: The Finds Through 1994*, London 2003.

Saraçoğlu 2011

A. Saraçoğlu, “Hellenistic and Roman Unguentaria from the Necropolis of Tralleis”, *Anadolu* 37, 2011, 1-42.

Yaşar 2010

A. Yaşar, *Milet Müzesi'nde Bulunan Hellenistik ve Roma Dönemi Unguentariumları*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın 2010.

Yıldız 2016

V. Yıldız, “Akhisar Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Unguentariumlar”, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 14/1, 2016, 1-24.

FIGÜRLER

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6